

postmotak@ra.no

Deres ref.: 23/02938 Vår ref.: 2/24 LR

Dato: 05.01.2024

Høringsinnspill fra Norges museumsforbund til Riksantikvarens håndverkstrategi. Utkast til rammeverk

Norges museumsforbund takker for muligheten til å gi innspill til utkastet til rammeverk for Riksantikvarens håndverkstrategi. Håndverkskompetanse er viktig for majoriteten av Museumsforbundets medlemmer. Museumsstatistikken for 2021 viser at 78 museer forvalter 5 048 kulturhistoriske bygninger og at 38 museer forvalter 97 teknisk industrielle anlegg. ([Statistikk for museum 2020 \(kulturdirektoratet.no\)](#)) som blant annet har spesialkompetanse på veving. I tillegg forvalter 47 museer 181 ulike kulturlandskap og 50 av museene 221 hageanlegg, som er mindre sentralt i denne omgang, men hvor det også er behov for å vedlikeholde og utvikle ulike typer håndverkskompetanse knyttet til skjøtsel.

Museumsforbundet deler Riksantikvarens påpekning om at det er betydelige behov for håndverkskompetanse innen et bredt spekter av håndverksfag rundt om i landet. Dette er erfaringer også våre medlemmer gjør seg og som de, ofte sammen med museer i nærområdet og andre relevante nettverk, samarbeider om å bygge kompetanse til å løse. Vi mener det er et betydelig potensial i økt samarbeid mellom alle relevante aktører med behov for ulike typer håndverkskompetanse. Riksantikvaren trekker frem rapporten *Kirkens særskilte verdier* som ble utarbeidet av Kirkelig arbeidsgiverorganisasjon, Norsk Håndverksinstitutt og Riksantikvaren i 2022. Rapporten konkluderer med at behovet for flere utøvere innen verneverdige tradisjonshåndverk er stort og at man i dag ikke har mange nok håndverkere til å dekke behovet til kirkene. Det samme vil man kunne si at gjelder for museene. Flere museer får for øvrig forespørsler fra menighetskontorene om å gjøre utbedringer og restaureringsarbeid.

I Museumsmeldingen er ett av satsingsområdene knyttet til museenes ivaretagelse av landets bygningsarv. Utredningen Kulturrådet (nå Kulturdirektoratet) gjorde på oppdrag fra Kulturdepartementet viste at det var betydelige behov for renovering av museenes verneverdige historiske bygg. Se: [Museene kulturhistoriske bygningssamlinger - Publikasjoner - kulturradet.no \(kulturdirektoratet.no\)](#) Anslaget for ressurser for å få bygningsarven opp på et tilfredsstillende vedlikeholdsnivå var 3,2 milliarder kroner og deretter en årlig bevilgning på 400 millioner kroner for å holde dem på det nivået. Disse summene inkluderer imidlertid ikke materialkostnader til restaureringen, så de reelle behovene er større. Satsingsområdet bygningsvern er det som er minst utviklet og konkretisert i Museumsmeldingen. Så langt er det heller ikke spor av noen tydelig

satsing på museenes kulturhistoriske bygg ut over noen mindre bevilgninger til enkeltinstitusjoner. Mange museer ivaretar også fredede bygg og bygg eid av andre aktører, som Fortidsminneforeningen. Utredningen til Kulturrådet fra 2019 viste at 22% av de 4 392 bygningene på museum er fredete og over halvparten har et restaureringsbehov framover. De har i dag ikke tilgang, eller svært begrenset tilgang, til midler fra Kultminnefondet og Riksantikvaren til ivaretagelse av disse og er avhengige av annen finansiering.

Dette bidrar ytterligere til å understreke at man i kulturmiljøvernet totalt sett har betydelige behov fremover. Disse må løses i fellesskap slik at man kan dra nytte av og videreutvikle de etablerte kompetansemiljøene som allerede eksisterer. Flere museer har stillinger som bygningsvernrådgivere, bygningsvernssentre og er lærings- og kursarenaer for utdanningsinstitusjoner og håndverksbedrifter som allerede bidrar i arbeidet med å styrke håndverkskompetanse.

Museumsforbundet mener museene er underrepresentert som en ressurs i det fremlagte utkastet til rammeverk for håndverksstrategien, selv om det understrekes at det er en ambisjon å lage en håndverkstrategi som skal fungere på tvers. Vi mener at museene er en naturlig del av kulturmiljøsektoren, og at museene må inkluderes både i styringsgruppen og de kommende referansegruppene. Museumsforbundet vil understreke at det er viktig i det videre arbeidet å sikre at kompetansebegrepet blir bredt nok for å sikre de mange sårbare områdene der det er kritisk få personer som besitter kompetanse som er utrydningstruet. Det er viktig å sikre denne unike kompetansen og dessuten å sikre god sammenheng mellom det materielle og immaterielle i det videre arbeidet fordi det henger tett sammen.

Museumsforbundet bidrar gjerne til å finne egnede kandidater. Det er eksperter i ulike deler av landet som har opparbeidet kompetanse innen ulike deler av håndverksfeltet. Mange av disse har også gode nettverk i utdanningsinstitusjoner, blant frivillige og relevante bedrifter.

Konkrete innspill

For alle det tre temaene Riksantikvaren ønsker innspill på i høringen er tilstrekkelig og forutsigbar tilgang til ressurser til å utføre nødvendige arbeider en grunnleggende forutsetning til å utvikle feltet i ulike deler av landet. Kirkebevaringsfondet kan gi en viss forutsigbarhet, en strategisk satsing fra Kulturdepartementets side knyttet til målene for bygningsvernsatsingen vil være en annen. Strategisk arbeid og vilje til virkemiddelbruk vil være viktig her. Tidligere har man for eksempel i enkelte krisesituasjoner, som krisen i Oljeindustrien i Rogaland rundt 2015, hatt en god bieffekt for kulturminnevern og bygningsvedlikehold gjennom støtteordninger for næringen ved at museene fikk tilført midler til bygningsvern. Denne type interdepartementalt samarbeid hadde god effekt, men er styrt av andre motiver enn ivaretagelse av kulturmiljøer.

Museumsforbundet foreslo i budsjettøringen i Stortinget i oktober 2023 at man skulle etablere en satsing på bygningsvern i museene som tilsvarer nivået for museenes andel av tildelinger fra den

tidligere gaveforsterkningsordningen. Forslaget var inspirert av avsetningen til Kirkebevaringsfondet samt Museumsforbundets forslag om å knytte dette til bærekraft og grønn omstilling i en sirkulær økonomi. En slik satsing vil bidra til at museene kan prioritere bygningsvern og bli en enda bedre samarbeidspartner for utdanningsinstitusjonene, fagskolene, videregående skole, samt håndverksbedriftene. Dette vil også kunne gjøre det mulig å ta imot lærlinger og studenter i større grad enn det som er mulig i dag.

Hvordan sikre nødvendig håndverkskompetanse og -kapasitet i hele landet?

At man har tilstrekkelige midler til å utføre arbeid ved hjelp av egne ansatte og innleid kompetanse er ett tiltak som vil sikre at flere får erfaring med relevante håndverksfag og gjennom dette får økt erfaring, innsikt og ny kompetanse som kan komme museene og resten av kulturmiljøfeltet til gode ved senere prosjekter, både innen kulturmiljøvernet og i private sammenhenger. Mange museer har godt etablerte samarbeid med lokale håndverksbedrifter da de ikke har økonomi til å ha tilstrekkelig antall ansatte som dekker alle kompetanseområder. Behovene svinger naturlig nok også, og man trenger i perioder økt kapasitet. Her har ordningene med bygningsvernkonsulenter og bygningsvernssentre flere steder vært viktige for utvikling av kompetanse og samarbeid, og dette er noe man kan bygge videre på. De kan bli gode arenaer for kursing og nettverksbygging mellom de ulike partene. Sametingets melding om samisk kulturminnevern peker også på at det er mangel på bygningsvernkompetanse i nord, noe som gjør det særlig utfordrende å ivareta både kompetansen og bygningene. Det er stort behov for mer kompetanseutveksling og -overføring.

Å styrke lærlingeordningen kan være et godt tiltak for flere håndverksfag, ikke minst de som ikke er rødlistet og som i dag gir kompensasjon. Flere museer erfarer at unge ønsker å arbeide med relevante håndverksfag og ønsker lærlingeplass. Flere melder at de har teknisk mulighet til å gi dem et tilbud, men ikke råd til å gi lærlingeplass. Her bør det etableres særskilte lærlingestillinger og avsettes ressurser til dette. Etablering av flere faste håndverkstillinger i museene for å sikre regional kompetanse og forutsigbarhet vil trolig også være en veg å gå, særlig i de deler av landet hvor fagmiljøene er små.

Samarbeid mellom kulturmiljøvernet og næringsdrivende kan være en mulighet.

Håndverksfeltet er svært bredt og har mange fasetter ut over de store fagene knyttet til bygnings- og fartøyvern som vektlegges ganske mye i Riksantikvarens høringsnotat. Man kunne med fordel ha tydeliggjort bedre hvilke fag og hvilke deler av landet som har ulike former for behov.

Museumsforbundet vil oppfordre til økt tydelighet på dette i det videre arbeidet. Det vil også gjøre det enklere å gi bedre og mer konkrete innspill.

Hvordan bidra til forutsigbarhet for håndverkere og byggenæringen?

Museumsforbundet mener styrket dialog og kompetanseutviklingstiltak mellom kulturmiljøfeltet og tilgrensende næringer både lokalt og på bransjenivå må til. Slik kan man spre kunnskap om

hvilke behov man har, krav til kompetanse og muligheter det kan ligge i å satse på tradisjonshåndverk.

Hvordan stimulere til relevant kunnskapsutvikling?

Museumsforbundet mener det er sentralt for relevant kunnskapsutvikling at man klarer å få til samarbeid over «siloene» og ser hele kulturmiljøsektoren som sidestilte aktører og medspillere i kunnskapsutviklingen både i og mellom institusjonene i museene og den øvrige kulturmiljøsektoren og relevante undervisningsinstitusjoner. Her er det allerede mye godt samarbeid å bygge videre på, men Museumsforbundet ønsker å løfte frem potensialet i museene som både har kunnskapen om håndverk og eksempelsamlingene i byggene. Mange museer er allerede arenaer for kurs og seminarer i egen regi, eller i samarbeid med andre og stiller museets bygg til disposisjon for praksisdeler av kurs og utdanningsløp. Det er flere steder potensial for å øke dette, og bygge det opp der man i dag ikke har gode strukturer. Dette krever godt samarbeid på tvers av kulturarvssektoren, fylker, kommuner og statlig nivå for å finne de beste løsningene.

Museumsforbundet tror også det vil være nødvendig å øke kapasiteten i flere av utdanningsløpene slik at flere av de som ønsker å utdanne seg innen håndverksfag får anledning til det når de er unge og har et potensielt langt yrkesliv i håndverk foran seg. Det betyr at det er behov for å øke interessen for håndverksfag allerede i videregående skole-nivå og at det gis gode tilbud i fagskolene, som også er en kompetansearena for bygningshåndverk. Disse er viktige utdanningsarenaer for å formalisere og utvide de ferdighetene man allerede har, og for mange av de yngre kanskje viktigere enn andre utdanningsløp der tilgangen er mer begrenset og terskelen kan være noe høyere, som ved et universitetsstudium. For å lykkes med å øke interessen for tradisjonelt håndverk må det tidlig gis anledning til å lære og teste disse teknikkene, i tillegg til dagens håndverkteknikker. Her kan museene bidra med kompetanse og veiledning, kortere praksiser og lærlingeplasser.

Flere museumsansatte bidrar både som veiledere og forelesere i bachelorprogrammet i Tradisjonelt bygghåndverk på NTNU samtidig som de arbeider med håndverk i egne institusjoner. Dette bidrar til å sikre viktig dialog og erfaringsutveksling mellom utdannings- og praksisfeltet, ikke minst fordi flere kulturhistoriske museer bidrar som læringsarenaer. For å utdanne dyktige tradisjonshåndverkere kreves det både teoretisk kunnskap og praktiske erfaringer som læringsarenaene gir i studiet og som videre arbeid med konkrete prosjekter vil videreutvikle. Gode utdanningsløp vil sikre gode grunnleggende kunnskaper, men kunnskapsutvikling må skje gjennom de erfaringer det videre arbeidet med konkrete prosjekter gir.

I dag er ikke kunnskapsdeling innen håndverk en rent nasjonal oppgave. Mange museer har gjennom ulike EØS-prosjekter de senere årene fått nyttig kompetanseutvikling og -utveksling gjennom samarbeid om konkrete restaureringsprosjekter. Også for doudji er det transnasjonale perspektivet særlig viktig.

Norges museumsforbund er kjent med at flere av våre medlemmer leverer egne innspill til utkastet til rammeverk for Riksantikvarens håndverkstrategi. Disse utfyller og gir mer konkrete eksempler enn vårt mer overordnede innspill kan gi. I denne omgang har Museumsforbundet ikke hatt anledning til en omfattende samkjøring av hele sektoren, men fremmer her noen overordnede synspunkter vi ønsker Riksantikvaren tar med i det videre arbeidet.

Vi samarbeider gjerne tettere med riksantikvaren i det videre arbeidet med håndverkstrategien.

Med vennlig hilsen

Kristin Armstrong Oma
styreleder

Liv Ramskjær
generalsekretær

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og oversendes uten signatur.